

Karmela Ivić

Poliklinika za rehabilitaciju slušanja i govora SUVAG, Zagreb

Iva Tadić

Institut za istraživanje migracija

e-mail: kivic@suvag.hr

Povezanost emocionalne kompetencije s dimenzijama roditeljskog ponašanja kod roditelja djece s jezičnim poremećajem

The relationship between emotional competence and dimensions of parental behavior in parents of children with language disorder

Izvorni znanstveni rad UDK:159.922-055.52:81'23/4-053.2 DOI: <https://doi.org/10.31299/log.15.1.4>

SAŽETAK

Roditeljski stil ima ključnu ulogu u djetetovu razvoju, uključujući emocionalnu i socijalnu kompetentnost. Emocionalna kompetentnost igra ključnu ulogu u oblikovanju podržavajućeg roditeljskog stila, osobito u obiteljima s djecom koja imaju specifične razvojne potrebe, što djeca s jezičnim poremećajem jesu. U ovom istraživanju ispitan je odnos emocionalne kompetentnosti roditelja i njihovih roditeljskih ponašanja, s fokusom na roditeljsku podršku, restriktivnu kontrolu i popustljivost. U istraživanju je sudjelovao prigodni uzorak od 71 roditelja djece predškolske dobi s dijagnozom jezičnog poremećaja, koja su uključena u kompleksni rehabilitacijski postupak Dječjeg vrtića Poliklinike SUVAG.

Rezultati pokazuju da je emocionalna kompetentnost roditelja značajno pozitivno povezana s roditeljskom podrškom, što potvrđuje pretpostavku da emocionalno kompetentniji roditelji češće primjenjuju toplinu, autonomiju i otvorenu komunikaciju. Međutim, nisu pronađene značajne povezanosti emocionalne kompetentnosti s restriktivnom kontrolom ili popustljivošću, što upućuje na kompleksniju interakciju emocionalnih sposobnosti i disciplinskih strategija. Analiza demografskih varijabli otkrila je da majke procjenjuju višu razinu roditeljske podrške od očeva, dok roditelji s više djece iskazuju nižu emocionalnu kompetentnost i veću popustljivost. Unatoč određenim metodološkim ograničenjima, rezultati ovog istraživanja pružaju vrijedne uvide za razvoj holističkih interdisciplinarnih programa usmjerenih jačanju emocionalnih vještina roditelja.

KLJUČNE RIJEČI: emocionalna kompetencija, roditeljsko ponašanje, roditeljstvo, jezični poremećaj

ABSTRACT

Parenting style plays a key role in a child's development, including their emotional and social competence. Emotional competence is crucial in shaping a supportive parenting style, especially in families with children who have specific developmental needs, such as those with Language Disorder. This study examined the relationship between parental emotional competence and their parenting behaviors, with a focus on parental support, restrictive control, and permissiveness. A convenience sample of 71 parents of preschool children with Language disorder enrolled in the complex rehabilitation program of the SUVAG Polyclinic Kindergarten participated in the study.

The results showed that parental emotional competence was significantly positively associated with parental support, confirming the assumption that emotionally competent parents are more likely to demonstrate warmth, autonomy, and open communication. However, no significant associations were found between emotional competence and either restrictive control or permissiveness, indicating a more complex interaction between emotional abilities and disciplinary strategies. An analysis of demographic variables revealed that mothers reported higher levels of parental support than fathers, while parents with more children showed lower emotional competence and higher permissiveness. Despite certain methodological limitations, the results of this study offer valuable insights for developing holistic, interdisciplinary programmes that strengthen parents' emotional skills.

KEYWORDS: emotional competence, parenting behavior, parenting, language disorder

UVOD

Emocionalna kompetentnost

Emocionalna inteligencija, koju su definirali Mayer i Salovey (1990), opisuje sposobnost prepoznavanja, razumijevanja, izražavanja i regulacije vlastitih emocija, kao i sposobnost opažanja i interpretacije emocija drugih ljudi. Svaka kategorija sposobnosti emocionalne inteligencije sadrži niz vještina podijeljenih po složenosti, od jednostavne sposobnosti prepoznavanja emocija do složenijeg seta vještina, poput regulacije emocije (Mayer i Salovey, 2016). Ovakva konceptualizacija konstrukta proizlazi iz modela koji emocionalnu inteligenciju objašnjava primarno kao sposobnost učinkovitog obrađivanja emocionalnih informacija o sebi i drugima, dok se tijekom godina također debatiralo o mogućnosti definiranja konstrukta kao osobine ličnosti (Rivers i sur., 2019). Jedan od takvih modela, koji predstavljaju spoj kognitivnih sposobnosti i osobina ličnosti u objašnjavanju emocionalne inteligencije, jest Bar-Onov model emocionalno-socijalne inteligencije (Bar-On, 2006). Prema tome modelu, emocionalna inteligencija je kombinacija interpersonalnih i intrapersonalnih kompetencija, poput empatije, asertivnosti, samopoštovanja i drugih sličnih osobina (Hajncel i Vučenović, 2013).

Razni su modeli koji opisuju konstrukt emocionalne inteligencije i različiti načini njezine procjene, ovisno o teorijskom okviru na kojemu se temelje. Različiti pristupi mjerenju emocionalne inteligencije temelje se na četiri modela: 1. modeli temeljeni na osobinama ličnosti, 2. modeli temeljeni na sposobnostima, 3. modeli temeljeni na kompetencijama, te 4. miješani modeli. S obzirom na kritike da se inteligencija može mjeriti isključivo testovima učinka, hrvatski autor upitnika za mjerenje ovog konstrukta usvojio je termin „emocionalna kompetentnost“ (Takšić i sur., 2006), pa se taj izraz navodi i u ovome radu.

Unatoč kritikama operacionalizacije i mjerenja konstrukta, rezultati empirijskih istraživanja jasno indiciraju da je ovaj konstrukt značajno povezan s raznim osobnim, socijalnim, akademskim i profesionalnim ishodima (Rivers i sur., 2008). Brojna istraživanja pokazuju da su više razine emocionalne

inteligencije povezane s psihološkom dobrobiti, i to s nižim stupnjem depresivnosti (Davis i Humphrey, 2012; Zeidner i Matthews, 2016), smanjenom anksioznošću (Jan i sur., 2017), te višim subjektivnim osjećajem blagostanja (Sánchez-Álvarez i sur., 2015). Ističe se sposobnost regulacije emocija kao ključne dimenzije u predviđanju psihičkog zdravlja (Hartel i sur., 2009). Nadalje, emocionalna kompetencija pozitivno je povezana s kvalitetom socijalnih odnosa (Brackett i sur., 2005; Lopes i sur., 2003), boljim akademskim postignućima (Qualter i sur., 2009), te uspjehom na radnome mjestu (O'Boyle i sur., 2011). Emocionalna kompetencija također se može promatrati kao sposobnost razumijevanja i regulacije izražavanja emocija - i na individualnoj razini i u interakciji s drugima, time se olakšavaju kognitivni zadaci, poput rješavanja problema (Gross, 2007; Depape i sur., 2006).

Odnos između roditeljskog stila i djetetova razvoja dokazan je brojnim istraživanjima (Bowlby, 1969; Ainsworth i sur., 1978), pritom roditeljski stil ima ključnu ulogu u socijalnom i emocionalnom razvoju djece (Bornstein, 2015; Froiland, 2020; Hart i sur., 2004; Weller i sur., 2024). Brojna istraživanja pokazuju povezanost načina na koji roditelji doživljavaju emocije i njihovih odgojnih postupaka (Dix, 1991; Lovejoy i sur., 2000). Gottman i sur. (2013) pokazuju da niska regulacija emocija kod djece korelira s određenim roditeljskim stilom - odbacujući roditeljski stil povezuje se s neadekvatnom regulacijom emocija (Ramsden i Hubbard, 2002), dok pozitivni poboljšava socijalnu kompetenciju djece (Meij i sur., 2000), što sugerira povezanost emocionalne kompetencije i roditeljskog stila. Nadalje, istraživanja pokazuju da se roditeljsko ponašanje može smatrati moderatorskom varijablom u odnosu djetetova temperamenta i problematičnih ponašanja (Rothbaum i Weisz, 1994), te da djeca čiji su odnosi s roditeljima obilježeni toplinom i pozitivnim emocijama, pokazuju visoku razinu socijalne kompetencije i smanjenu pojavnost neprijateljskih i internaliziranih problema (Khaleque, 2013; Rothbaum i Weisz, 1994).

Roditeljsko ponašanje

Roditeljsko ponašanje je složen konstrukt, koji se očituje različitim oblicima interakcije roditelja i djece. U literaturi se povezuje s roditeljskim stilovima i emocionalnom klimom u obitelji. Najčešće se opisuje dvjema osnovnim dimenzijama: emocionalnošću i kontrolom. Emocionalnost obuhvaća spektar od topline i podrške do hladnoće i odbacivanja, dok se kontrola kreće od stroge, nametnute kontrole do popustljivosti i slabog nadzora (Howenstein i sur., 2015). Grolnick, Ryan i Deci (1991) ističu važnost poticanja autonomije i roditeljske uključenosti kao ključnih čimbenika koji, uz emocionalnu toplinu, pridonose razvoju djetetove samostalnosti, osjećaja kompetentnosti i unutarnje motivacije.

Tradicionalno se identificiraju tri osnovna stila roditeljstva – autoritativni, autoritarni i permissivni (Baumrind, 1971; Maccoby i Martin, 1983). Autoritativni stil karakterizira uravnotežen odnos između topline i kontrole, kada roditelji postavljaju jasna pravila, ali istodobno pružaju podršku i ohrabrenje. Autoritarni stil, koji zahtijeva apsolutnu poslušnost uz stroge disciplinske metode, te popustljivi stil, koji omogućava visok stupanj slobode, povezani su s manje adaptivnim ishodima u ponašanju djece. Zapostavljajući roditeljski stil opisali su Maccoby i Martin (1983). Ovaj stil roditeljstva karakterizira nizak stupanj topline i kontrole – roditelji su emocionalno distancirani, ne postavljaju jasna pravila i nisu uključeni u djetetov život, pa djeca često imaju problema s ponašanjem, niže akademske rezultate i slabiju emocionalnu regulaciju.

Kultura je još jedan važan faktor koji modulira odnos roditeljskih stilova i dječjih socijalno-emocionalnih kompetencija. Stoga je prilagodba roditeljskog stila kontekstu – i kulturnom i situacijskom – ključna za optimalan razvoj djetetovih sposobnosti u području socijalno-emocionalne kompetencije. Radovi poput Keresteš i sur. (2012) ističu važnost specifične operacionalizacije roditeljskog ponašanja, prilagođene kulturnim normama i vrijednostima, dok Weller i sur. (2024) naglašavaju da roditeljstvo predstavlja proces koji se razvija s dobi i sazrijevanjem - i djeteta i roditelja - te zahtijeva stalno usavršavanje komunikacijskih, asertivnih i medijacijskih vještina. Pritom je važno u obzir uzeti i

različite kulturne norme i vrijednosti koje oblikuju očekivanja roditelja.

Povezanost emocionalne kompetentnosti i roditeljskog ponašanja

Recentna istraživanja ističu ulogu roditeljske emocionalne kompetentnosti u objašnjavanju varijabilnosti u roditeljskom ponašanju. Roditeljska emocionalna kompetentnost odnosi se na sposobnost i motivaciju roditelja tako da su svjesni vlastitih emocija, razumiju ih i reguliraju, time omogućuju poticajne emocionalne interakcije s djetetom. Roditeljska emocionalna kompetentnost, prema Scammell (2019), igra ključnu ulogu u regulaciji emocija i razvoju socijalne kompetencije u srednjem djetinjstvu. Istraživanje Şiţoiu i Pânişoară (2023) naglašava utjecaj emocionalne inteligencije roditelja na odgojne stilove i roditeljsku kompetenciju. Roditelji s visokom emocionalnom inteligencijom stvaraju toplu i podržavajuću odgojnu atmosferu, što je ključno za razvoj emocionalnih, socijalnih i kognitivnih vještina djece. Roditelji koji su emocionalno kompetentniji češće koriste roditeljske postupke temeljene na induktivnom rezoniranju i otvorenoj komunikaciji, dok oni s nižom emocionalnom regulacijom češće koriste strože ili intruzivne oblike kontrole (Keresteš i sur., 2012). Rezultati istraživanja indiciraju da visoka emocionalna kompetentnost može djelovati kao medijator u odnosu roditeljskih ponašanja i djetetovih emocionalnih ishoda. Naprimjer, roditelji koji uspješno reguliraju vlastite emocije često uspješno prenose te vještine na svoju djecu, time se smanjuje rizik od razvoja emocionalnih problema u kasnijim životnim fazama (Alegre, 2011).

I neke sociodemografske varijable značajno su povezane s emocionalnom kompetentnošću i roditeljskim ponašanjem. Rezultati istraživanja pokazuju da majke češće koriste toplije i podržavajuće odgojne strategije, dok su očevi skloniji postavljanju granica, i to kontrolom (Keresteš i sur., 2012). S povećanjem dobi roditelji mogu razviti bolje strategije emocionalne regulacije i prilagodljivije roditeljske odgojne stilove, dok mlađi roditelji mogu biti nesigurniji u svoje odgojne postupke (Kostelnik i sur., 2016). Obrazovaniji roditelji obično imaju veću svjesnost o važnosti emocionalne regulacije i preferiraju autoritativne odgojne strategije u odnosu na autoritarne ili permissivne (Bornstein i Bradley,

2014). Roditelji koji su u bračnoj zajednici ili stabilnim partnerskim odnosima, vjerojatno će iskazivati više roditeljske podrške i višu emocionalnu kompetentnost, dok će razvedeni ili samohrani roditelji možda pokazati višu razinu restriktivne kontrole i više razine popustljivosti, te često imaju veće izazove u discipliniranju djece zbog većih socijalnih i emocionalnih opterećenja (Amato i Keith, 1991). Nezaposleni roditelji potencijalno imaju više vremena za emocionalne interakcije s djecom, dok zaposleni roditelji mogu primijeniti strože discipline radi održavanja strukture i zbog nedostatka vremena za interakciju s djecom (Bianchi i Milkie, 2010). Dodatna pomoć u odgoju može smanjiti stres roditelja, ali istodobno može dovesti do manje dosljednosti u provođenju roditeljskih pravila ako različiti odgajatelji primjenjuju različite pristupe (Bornstein, 2015).

Emocionalna kompetentnost i jezični poremećaji

Roditeljstvo djece s teškoćama u razvoju dodatni je izazov roditeljima budući da djetetova razvojna teškoća ne utječe samo na djetetov život, već i na život cijele djetetove obitelji (Beresford, 1994). Skrb o djetetu s teškoćama u razvoju podrazumijeva više ulaganja i vremena i energije, te zahtjevnije zadatke u pružanju skrbi djetetu (Seltzer i Heller, 1997). Prema rezultatima istraživanja, s povećanim roditeljskim stresom povezane su karakteristike samih roditelja, ali i djetetove razvojne karakteristike, poput ograničene komunikacije (Tomanik, Harris i Hawkins, 2004) i deficita u socijalno-emocionalnom razvoju (Richman i sur., 2009), što su karakteristike koje se svakako odnose i na djecu s jezičnim poremećajem.

Prema DSM-V priručniku (2013), Jezični poremećaj (Poremećaji razumijevanja iz DSM-IV) - naziv je neurorazvojnog poremećaja čije su temeljno obilježje teškoće u usvajanju i korištenju jezika. Dijagnostički kriteriji uključuju: 1. perzistentne teškoće u usvajanju i korištenju jezika u različitim modalitetima; 2. jezične sposobnosti su znatno i mjerljivo ispod očekivanih za dob, što dovodi do funkcionalnih ograničenja u učinkovitoj komunikaciji, socijalnom sudjelovanju, akademskom postignuću ili radnom učinku; 3. početak simptoma vidljiv je u ranoj razvojnoj dobi; 4. navedene teškoće ne mogu se pripisati oštećenju sluha ili drugom senzoričkom oštećenju, motoričkoj disfunkciji ili

drugom zdravstvenom ili neurološkom stanju i ne mogu se bolje objasniti intelektualnom onesposobljenošću ili općim razvojnim zaostajanjem.

Ovaj poremećaj ima najvišu razinu popratnih socio-emocionalno-bihevioralnih poremećaja (DSM-IV, 2000) od svih drugih oblika specifičnih razvojnih poremećaja govora i jezika. Zbog toga ova populacija svakako zahtijeva dodatnu pažnju, resurse i prilagođene odgojne strategije - za poticanje njihova cjelokupnog razvoja. Zbog svega navedenog, nije iznenađujuće da je kvaliteta života ovih roditelja značajno narušena (Tadić, 2023), a stres povišen - viši je kod roditelja djece s receptivnim razvojnim jezičnim poremećajem u usporedbi s roditeljima djece s ekspresivnim razvojnim jezičnim poremećajem (Rennecke, Ronniger, Petermann i Melzer, 2019).

Emocionalna kompetentnost roditelja igra važnu ulogu u prepoznavanju i odgovaranju na specifične potrebe djece s jezičnim teškoćama (Leutar i Oršulić, 2015). Istraživanja pokazuju značajnu povezanost roditeljske emocionalne kompetencije - osobito empatije, regulacije emocija i emocionalne svjesnosti - te roditeljskih ponašanja, poput topline, podrške i dosljednosti u postavljanju granica. Kod roditelja djece s jezičnim teškoćama, osobito majki, često je prisutna niža emocionalna izražajnost, što može biti povezano s emocionalnim i ponašajnim teškoćama djeteta (Mazzone i sur., 2021). Emocionalna kompetencija roditelja može posredno utjecati na djetetovu prilagodbu i smanjiti ponašajne teškoće, osobito poboljšanom regulacijom emocija i učinkovitijom svakodnevnom komunikacijom (Mok i sur., 2022; Desmarais i sur., 2020). Ovi nalazi pokazuju potrebu uključivanja roditelja u edukativne i terapijske programe usmjerene razvoju emocionalnih vještina. Ipak, treba biti oprezan u tumačenju rezultata jer su brojna istraživanja korelacijska i temelje se na samoiskazima, što otvara mogućnost pristranosti i onemogućuje zaključivanje o uzročno-posljedičnim odnosima.

Dodatno, istraživanja često uključuju heterogene skupine djece s razvojnim odstupanjima, što otežava generalizaciju nalaza na populaciju djece s poremećajem razumijevanja. Pozitivno je što noviji radovi koriste longitudinalne pristupe i dodatne varijable, poput roditeljskog stresa, socijalne

podrške ili razine djetetove komunikacije (Mok i sur., 2022), time pridonose razvoju sveobuhvatnijih modela roditeljskog funkcioniranja.

METODE

Cilj istraživanja

Cilj ovog istraživanja je empirijsko ispitivanje međusobne povezanosti emocionalne kompetencije i roditeljskog ponašanja kod roditelja djece predškolske dobi s jezičnim poremećajem.

P1: Ispitivanje povezanosti između emocionalne kompetentnosti i dimenzija roditeljskog ponašanja (roditeljska podrška, restriktivna kontrola i popustljivost) kod roditelja djece predškolske dobi s jezičnim poremećajem.

H1: Očekivanja su da će emocionalna kompetentnost biti značajno pozitivno povezana s roditeljskom podrškom, a negativno s restriktivnom kontrolom i popustljivošću kod roditelja djece predškolske dobi s jezičnim poremećajem.

P2: Ispitivanje razlike u emocionalnoj kompetentnosti i dimenzijama roditeljskog ponašanja (roditeljska podrška, restriktivna kontrola i popustljivost) kod roditelja djece predškolske dobi s jezičnim poremećajem, s obzirom na sociodemografske karakteristike (spol, dob, razina završenog obrazovanja, bračni status, radni status, ukupan broj djece u obitelji i pomoć u odgoju).

H2: Očekivanja su da će emocionalna kompetentnost roditelja biti viša kod majki, starijih i obrazovanijih roditelja i roditelja koji su u bračnoj/izvanbračnoj zajednici, dok bi roditeljska podrška mogla biti viša kod nezaposlenih roditelja i onih s manjim brojem djece. S druge strane, restriktivna kontrola bit će viša kod zaposlenih roditelja i očeva, dok će popustljivost značajno rasti s brojem djece i prisutnošću dodatne pomoći u odgoju.

Sudionici

U istraživanju je sudjelovao ukupno 71 roditelj, od kojih je 59 majki (81,3 %) i 12 očeva (16,9 %). Raspon dobi ispitanika je od 29 do 49 godina, a prosjek dobi je 38,5 (SD = 5,23). Najveći broj roditelja ima završeno srednjoškolsko obrazovanje (n = 38;

53,5 %), zatim sveučilišni ili specijalistički diplomski studij (n = 22; 31 %), preddiplomski ili stručni studij (n = 6; 8,5 %), poslijediplomski sveučilišni studij (n = 3; 4,2 %) i najmanji broj roditelja ima završeno samo osnovnoškolsko obrazovanje (n = 2; 2,8 %). Isto tako, 65 roditelja je zaposleno (91,5 %), dok su ostali nezaposleni (n = 6; 8,5 %).

Najviše je roditelja koji su u bračnoj zajednici (n = 59; 83,1 %), zatim je podjednak postotak onih roditelja koji su u izvanbračnoj zajednici (n = 6; 8,5 %) i razvedenih roditelja (n = 6; 8,5 %). Od ukupnog broja roditelja, njih 31 (43,7 %) ima dvoje djece, 17 roditelja (23,9 %) ima troje djece, 14 roditelja (19,7 %) jedno dijete, dok njih 6 (8,5 %) ima četvero djece, 2 roditelja (2,8 %) ima petero djece, te jedan roditelj (1,4 %) izvještava da ima šestoro ili više djece. Čak 47 od 71 roditelja (62 %) ima podršku u odgoju (bake, djedovi ili drugi članovi obitelji), dok ih 38 % nema nikakvu pomoć u odgoju. Pomoć u odgoju odnosi se na pomoć pri svakodnevnim obavezama, dovođenju i odvođenju djeteta u Dječji vrtić SUVAG i uključenost u kompleksni rehabilitacijski postupak (rješavanje zadaća, vježbanje s djetetom kod kuće).

Roditelji su uključeni u istraživanje jer njihova djeca pohađaju Dječji vrtić Poliklinike za rehabilitaciju slušanja i govora SUVAG, gdje su uključena u kompleksni rehabilitacijski postupak zbog primarne dijagnoze poremećaja razumijevanja jezika. Prema MKB-10 klasifikaciji, dijagnoza se vodi pod šifrom F80.2 (Receptivni razvojni poremećaj jezika), a prema DSM-5 klasificira se unutar šire kategorije Jezičnih poremećaja. Dijagnoza se postavlja timski, u okviru multidisciplinarnog dijagnostičkog postupka. Operacionalizirano, kriterij za postavljanje ove dijagnoze uključuje rezultat na standardiziranom testu razumijevanja jezika (npr. NRDLS-HR) ispod 10. centila za kronološku dob, uz istodobno očuvano neverbalno kognitivno funkcioniranje, definirano kao rezultat iznad 16. centila (NIQ > 85) na standardiziranom testu koji ispituje neverbalne kognitivne sposobnosti.

Djeca ispitanih roditelja su u dobi od 4 do 7 godina, no specifični podaci o spolu nisu prikupljeni. S obzirom na jedinstvenost konteksta – roditeljstva djece s poremećajem razumijevanja jezika unutar sustava kompleksne rehabilitacije – podaci se prvenstveno odnose na ovu specifičnu populaciju, te generalizaciju na širu populaciju roditelja djece s

komunikacijskim poremećajima treba uzeti s oprezom.

Postupak

Istraživanje je provedeno online. Roditeljima je, uz prethodnu suglasnost Etičkog povjerenstva Poliklinike SUVAG, poslan poziv putem e-maila za sudjelovanje u istraživanju s poveznicom na istraživanje. Sudionici su prvo pročitali informirani pristanak o istraživanju s naglaskom na dobrovoljnosti i anonimnosti sudjelovanja. Suglasnost o sudjelovanju u istraživanju potvrđena je pritiskom na označeno mjesto za prijelaz na iduću stranicu. Kriterij za uključivanje sudionika u istraživanje jest da već imaju dijete u sustavu kompleksnog rehabilitacijskog postupka u Dječjem vrtiću Poliklinike SUVAG. Primjena je bila individualna i anonimna.

Mjerni instrumenti

Sociodemografski podaci prikupljeni su upitnikom razvijenim za potrebe ovog istraživanja, a uključivali su informacije o spolu, dobi, radnom statusu, bračnom statusu, ukupnom broju djece u obitelji, te informaciju pomaže li roditeljima netko od šire obitelji u odgoju djece.

Upitnik emocionalne kompetentnosti (UEK 45; Takšić, 2002) korišten je za procjenu emocionalne kompetencije, a temelji se na modelu emocionalne kompetentnosti koji uključuje tri osnovne komponente: percepciju i razumijevanje emocija (15 čestica, primjer čestice: „Kada sretnem poznanika, odmah shvatim kako je raspoložen“), izražavanje i imenovanje vlastitih emocija (14 čestica, primjer čestice: „Gotovo uvijek mogu riječima opisati svoje osjećaje i emocije“), te sposobnost upravljanja emocijama (16 čestica, primjer čestice: „Dobro raspoloženje mogu zadržati i ako mi se nešto loše dogodi“). Upitnik sadrži 45 čestica koje sudionici procjenjuju na skali Likertova tipa od 1 (uopće se ne odnosi na mene) do 5 (u potpunosti se odnosi na mene), a rezultati pružaju uvid u individualne razlike u emocionalnoj kompetentnosti. Ukupni rezultat emocionalne kompetentnosti u kreće se od 45 do 225 bodova. Rezultati pojedinih podljestvica raspoređeni su na sljedeći način: percepcija i razumijevanje emocija može biti od 15 do 75 bodova, izražavanje i imenovanje emocija od 14 do 70 bodova, dok upravljanje emocijama između 16 i 80 bodova.

Prema autoru upitnika, prosječne vrijednosti u hrvatskoj općoj populaciji kreću se oko srednje vrijednosti skale, odnosno oko prosjeka od 3 na svakoj čestici, što odgovara srednjoj razini emocionalne kompetentnosti. U praksi, rezultati se često interpretiraju tako da ukupni rezultat manji od 135 bodova upućuje na nižu emocionalnu kompetentnost, rezultati između 135 i 180 bodova upućuju na srednju, dok rezultati viši od 180 bodova upućuju na višu razinu emocionalne kompetentnosti. U ovom istraživanju koristi se ukupan rezultat kao mjera opće emocionalne kompetentnosti.

Upitnik roditeljskih ponašanja (URP 29; Keresteš i sur., 2012) korišten je za procjenu roditeljskog ponašanja majki i očeva. U ovom istraživanju korištena je verzija samoprocjene vlastitog roditeljskog ponašanja koju su ispunjavali majke i očevi. Upitnik sadrži sedam aspekata roditeljskog ponašanja mjerenih s 29 čestica: „Toplinu“ (4 čestice, primjer: „Pokazujem djetetu da ga volim“), „Autonomiju“ (4 čestice, primjer: „Uvažavam i poštujem svoje dijete kao osobu“), „Induktivno rezoniranje“ (5 čestica, primjer: „Objašnjavam djetetu kako njegovo ponašanje utječe na druge“), „Roditeljsko znanje“ (4 čestice, primjer: „Dobro poznajem prijatelje svoga djeteta“), „Intruzivnost“ (4 čestice, primjer: „Previše ispitujem svoje dijete o svemu“), „Kažnjavanje“ (5 čestica, primjer: „Vičem kad se dijete loše ponaša“) i „Popustljivost“ (3 čestice, primjer: „Dijete me lako nagovori na ono što želi“). Navedeni aspekti grupiraju se u tri dimenzije: „Roditeljska podrška“ (Toplina, Autonomija, Induktivno rezoniranje, Roditeljsko znanje), „Restriktivna kontrola“ (Intruzivnost i Kažnjavanje), te „Popustljivost“. Sudionici procjenjuju slaganje s tvrdnjama na ljestvici od 1 do 4, a vrijednost 1 označava da tvrdnja uopće nije točna za ispitanika, a vrijednost 4 predstavlja u potpunosti točnu tvrdnju za ispitanika. Ukupni rezultati se izračunavaju kao srednje vrijednosti unutar svake subskale. Iako autorica upitnika nije odredila stroge normativne kategorije (npr. niska, srednja, visoka razina), interpretacija rezultata temelji se na uvidu u distribuciju rezultata u konkretnom uzorku, te usporedbi s nalazima iz prethodnih istraživanja provedenih na hrvatskoj populaciji.

REZULTATI

Obrada rezultata provedena je računalnim programom za statističku obradu podataka IBM SPSS

Statistics 23. U nastavku su prikazani rezultati provedenih analiza. Najprije su izračunani deskriptivni pokazatelji za rezultate na upitnicima emocionalne kompetentnosti i roditeljskog ponašanja. Rezultati su prikazani u tablici 1.

Tablica 1. Broj čestica, raspon rezultata, aritmetička sredina, standardna devijacija, simetričnost i spljoštenost rezultata

	k	Raspon	M	SD	SKW	KURT
Emocionalna kompetentnost (UEK45)	45	45–225	176.3	22.78	-0.29	-0.32
Roditeljska podrška (URP29)	17	17–85	76.79	6.77	-1.50	3.29
Restriktivna kontrola (URP29)	9	9–45	22.63	4.73	-0.04	0.34
Popustljivost (URP29)	3	3–15	8.23	2.25	-0.68	0.07

Vrijednosti simetričnosti i spljoštenosti koje se nalaze unutar intervala ± 2 , smatraju se pokazateljima normalne distribucije (Tabachnick i Fidel, 2013). Iz tablice 1 vidljivo je da su vrijednosti indeksa simetričnosti i spljoštenosti za upitnike i podljestvice unutar navedenih intervala, što ukazuje na normalnu distribuciju rezultata. Jedina iznimka je visoka pozitivna vrijednost spljoštenosti na podljestvici Roditeljske podrške (URP29). Budući da odstupanje nije ekstremno, pretpostavljeno je da neće značajno utjecati na rezultate statističkih postupaka koji zahtijevaju normalitet distribucija.

Deskriptivna analiza rezultata pokazuje umjereno visoke samoprocjene roditelja na upitniku emocionalne kompetentnosti ($M = 176.33$, $SD = 22.7$), visoku samoprocjenu „Roditeljske podrške“ ($M = 76.79$, $SD = 6.77$), umjerenu samoprocjenu „Restriktivne kontrole“ ($M = 22.69$, $SD = 4.73$) i umjerenu samoprocjenu „Popustljivosti“ ($M = 8.23$, $SD = 2.25$).

Normalnost distribucije ispitana je Shapiro–Wilkovim testom za sve kvantitativne varijable mjerene na intervalnoj razini: ukupni rezultat na Upitniku emocionalne kompetentnosti (UEK-45),

dimenzije roditeljskog ponašanja iz Upitnika roditeljskog ponašanja (URP-29): Roditeljska podrška, Restriktivna kontrola i Popustljivost; dob roditelja i ukupan broj djece. Ni za jednu od navedenih varijabli nisu pronađena značajna odstupanja od normalne distribucije ($p > .05$), što je omogućilo primjenu parametrijskih analiza (Pearsonove korelacije, ANOVA, point-biserijalne korelacije).

Za provjeru povezanosti varijabli emocionalne kompetentnosti, roditeljske podrške, restriktivne kontrole i popustljivosti sa sociodemografskim varijablama, korišteni su različiti korelacijski pristupi, ovisno o prirodi varijabli. Za odnose kvantitativnih varijabli (dob, ukupan broj djece, emocionalna kompetentnost i podljestvice roditeljskog ponašanja) izračunani su Pearsonovi koeficijenti korelacije. Za varijable kodirane kategorijalno, poput spola, radnog statusa, te prisutnosti podrške u odgoju, provedena je point-biserijalna korelacija, a Spearmanova korelacija korištena je za varijablu stupnja obrazovanja (kodirano ordinalna varijabla).

Podaci su prikazani u tablici 2.

Tablica 2. Koeficijenti korelacije spola, dobi, radnog statusa, prisutnosti podrške u odgoju, stupnja obrazovanja i ukupnog broja djece s emocionalnom kompetentnosti, roditeljskom podrškom, restriktivnom kontrolom i popustljivosti

	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.
1. Spol	—									
2. Dob	-0.27*	—								
3. Radni status	-0.01	0.13	—							
4. Podrška u odgoju	0.11	-0.26*	0.08	—						
5. Završen stupanj obrazovanja	0.06	0.16	0.29*	0.16	—					
6. Ukupan broj djece	-0.13	0.27*	-0.14	-0.23	-0.14	—				
7. Emocionalna kompetencija	-0.11	0.06	0.30*	-0.03	-0.11	-0.14	—			
8. Roditeljska podrška	0.24*	0.02	0.22	0.06	0.05	-0.31**	0.48**	—		
9. Restriktivna kontrola	-0.04	0.09	-0.03	-0.06	0.09	0.03	-0.18	-0.04	—	
10. Popustljivost	-0.07	0.06	0.05	0.33**	-0.04	0.27*	-0.09	-0.21	0.25*	—

Napomena: * $p < .05$, ** $p < .01$, spol (0=M, 1=Ž), radni status (0=Nezaposlen/a, 1=Zaposlen/a), podrška u odgoju (0=Ne, 1=Da), završen stupanj obrazovanja (0=Osnovnoškolsko obrazovanje, 1=Srednjoškolsko obrazovanje, 3=Preddiplomski sveučilišni ili stručni studij, 4=Sveučilišni ili specijalistički diplomski studij, 5=Poslijediplomski sveučilišni studij)

Iz tablice 2 vidljivo je kako varijabla dobi u ovom istraživanju negativno korelira s podrškom u odgoju ($r(69) = -.27$, $p = 0.022$), što znači da mlađi roditelji češće navode prisutnost dodatne pomoći u odgoju. Dob je također značajno pozitivno povezana s emocionalnom kompetencijom ($r(69) = 0.27$, $p = 0.032$), sugerirajući da stariji roditelji pokazuju višu razinu emocionalne kompetencije.

Emocionalna kompetentnost značajno pozitivno povezana je s roditeljskom podrškom ($r(69) = .48$, $p < 0.001$), te značajno pozitivno korelira s radnim statusom roditelja ($r_b(69) = .30$, $p = 0.012$) što upućuje da se zaposleniji roditelji i oni s procijenjenom većom roditeljskom podrškom procjenjuju emocionalno kompetentnijima.

Podljestvica roditeljska podrška značajno pozitivno korelira sa spolom roditelja ($r_b(69) = .28$, $p = 0.046$) i restriktivnom kontrolom ($r_b(69) = .24$, $p = 0.046$), pri čemu majke procjenjuju svoju roditeljsku

podršku i kontrolu značajno višom od samoprocjene očeva, no valja istaknuti da većinu sudionika čine majke, a time su rezultati potencijalno spolno pristrani. Podljestvica popustljivost značajno pozitivno korelira s podljestvicom restriktivna kontrola ($r(69) = .25$, $p = 0.036$) i podrškom u odgoju ($r(69) = .33$, $p = 0.006$), što znači da roditelji koji imaju podršku u odgoju procjenjuju se popustljivijima, no isto tako popustljivi roditelji također pokazuju i restriktivnu kontrolu. Varijabla ukupnog broja djece negativno korelira s roditeljskom podrškom ($r(69) = .31$, $p = 0.009$), pritom roditelji s više djece procjenjuju roditeljsku podršku nižom od roditelja s manje djece. Također, varijabla ukupnog broja djece u pozitivnoj je korelaciji s popustljivošću ($r(69) = .27$, $p = 0.023$), što sugerira da su roditelji skloni popustljivom ponašanju ako imaju više djece.

Iako su korelacije emocionalne kompetentnosti s restriktivnom kontrolom i popustljivosti negativne, one u ovom istraživanju nisu značajne. Stupanj obrazovanja pozitivno je povezan samo s radnim statusom roditelja ($\rho(69) = .29, p = 0.013$), pritom su zaposleni roditelji ujedno i obrazovaniji.

Budući da je bračni status višekategorijalna nominalna varijabla, za ispitivanje razlika u emocionalnoj kompetenciji i roditeljskim ponašanjima među skupinama bračnog statusa korištena je jednosmjerna analiza varijance (ANOVA). Rezultati jednosmjerne ANOVA-e pokazuju da ne postoje statistički značajne razlike u emocionalnoj kompetentnosti ($F(2, 7.59) = 0.20, p = .825$), roditeljskoj podršci ($F(2, 8.36) = 0.03, p = .975$), restriktivnoj kontroli ($F(2, 7.44) = 0.07, p = .934$), ni popustljivosti ($F(2, 10.26) = 2.33, p = .146$) s obzirom na bračni status roditelja.

RASPRAVA

Cilj ovog istraživanja bio je ispitivanje međusobne povezanosti emocionalne kompetentnosti i dimenzija roditeljskog ponašanja kod roditelja djece predškolske dobi s jezičnim poremećajem. Rezultati pokazuju da roditelji procjenjuju svoju emocionalnu kompetentnost umjereno visokom, dok je roditeljska podrška procijenjena visokom, a restriktivna kontrola i popustljivost umjereno niskima. Majke procjenjuju vlastite razine roditeljske podrške višima od očeva, no bitno je naglasiti da uzorak gotovo u potpunosti čine ženske ispitanice, što može dovesti do pristranosti u odgovaranju. Također, roditelji su više popustljivi kada imaju više djece i pomoć u odgoju (bake, djedovi i drugi članovi obitelji), međutim pokazuje se kako popustljivi roditelji ujedno teže i višoj restriktivnoj kontroli.

Jedan od ključnih nalaza jest da je emocionalna kompetentnost roditelja djece predškolske dobi, s primarnom dijagnozom poremećaja razumijevanja, značajno pozitivno povezana s roditeljskom podrškom. To je u skladu s prethodnim istraživanjima i na populaciji roditelja djece urednog razvoja (Takšić, 2002; Alegre, 2011), koja pokazuju da roditelji s razvijenijim emocionalnim sposobnostima lakše uspostavljaju toplu i podržavajuću interakciju s djetetom. Ovaj nalaz dodatno potvrđuje teorijski okvir koji sugerira da

sposobnost prepoznavanja i regulacije emocija pridonosi unapređenju kvalitetnih odnosa roditelja i djeteta (Mayer i Salovey, 1997).

Suprotno očekivanjima, emocionalna kompetentnost roditelja nije bila značajno negativno povezana s restriktivnom kontrolom ni popustljivošću. Ovaj nalaz može se tumačiti postojećim spoznajama – primjerice, Keresteš i sur. (2012) utvrdili su pozitivnu povezanost između popustljivosti i intruzivnosti kod majki. To sugerira mogućnost istodobne primjene suprotstavljenih odgojnih pristupa. Budući da je većina sudionika u ovom istraživanju ženskog spola, njihova percepcija mogla je oblikovati rezultate, što zahtijeva oprez u interpretaciji i poziva na uključivanje uravnoteženijeg uzorka u budućim istraživanjima.

Specifičnosti roditeljstva djece s poremećajem razumijevanja, također mogu utjecati na ove odnose. Roditelji mogu osjećati potrebu za većim strukturiranjem ponašanja djeteta, što vodi restriktivnijim pristupima, dok popustljivost može proizlaziti zbog empatije, osjećaja krivnje ili emocionalne iscrpljenosti – ne nužno zbog razine emocionalne kompetentnosti, već nedostatka strategija za dosljedno roditeljstvo.

Analiza sociodemografskih podataka pokazuje da majke značajno više procjenjuju vlastitu roditeljsku podršku u odnosu na očeve, što je u skladu s ranijim nalazima o toplijem roditeljskom stilu kod majki djece tipičnog razvoja (Keresteš i sur., 2012). Ipak, s obzirom na to da uzorak pretežno čine majke, ove razlike treba tumačiti s oprezom. Također, roditelji s više djece i s djecom s poremećajem razumijevanja pokazali su nižu podršku i veću popustljivost, što može upućivati na povećane roditeljske izazove u većim obiteljima. Svakako je važan nalaz da su roditelji djece s teškoćama u jezičnom razumijevanju (u ovom uzorku svi roditelji predškolske djece s takvim teškoćama), koji imaju pomoć u odgoju – skloniji popustljivosti. Roditelji koji dijele odgovornosti s članovima šire obitelji često pokazuju veću popustljivost, vjerojatno zbog drukčije percepcije discipliniranja i manje potrebe za strožom kontrolom. Istodobno, kod tih roditelja zabilježena je i veća razina restriktivne kontrole, što može ukazivati na nesklad u odgojnim pristupima ili prisutnost tzv. nedosljednog roditeljskog stila, u kojem se izmjenjuju popustljive i stroge mjere (Baumrind,

1991; Šarić i sur., 2018). Ovakvi rezultati mogu biti djelomično posljedica socijalno poželjnog odgovaranja – roditelji svjesni normi često nastoje prikazati svoje ponašanje u pozitivnijem svjetlu, precjenjujući roditeljsku podršku, a podcjenjujući kontrolu i popustljivost (Podsakoff i sur., 2003; Holden i Buck, 2002). Roditelji djece s teškoćama posebno su izloženi normativnim pritiscima i čestim procjenama, što može dodatno pojačati ovu tendenciju (Holden i Buck, 2002). Ti roditelji su dnevno izloženi velikom broju informacija o pravilnim načinima postupanja s djetetom i svakodnevno primaju povratne informacije o tzv. uspješnosti njihovih odgojnih postupaka. Sve navedeno može objasniti uočeni nesklad popustljivosti i restriktivne kontrole, jer roditelji mogu imati tendenciju prikazivanja svojih odgojnih strategija fleksibilnima, ali ne i nedosljednima.

Iako se očekivalo da zaposleni roditelji imaju manje prostora za emocionalno povezivanje s djetetom, rezultati su pokazali da oni procjenjuju svoju emocionalnu kompetentnost višom od nezaposlenih roditelja. Zaposlenje se u ovom kontekstu može tumačiti zaštitnim čimbenikom, jer pridonosi očuvanju socijalne podrške, osjećaju osobne vrijednosti i učinkovitosti, što pomaže u nošenju s izazovima roditeljstva djece s jezičnim teškoćama. Radno okruženje također može poticati razvoj emocionalnih vještina, koje se prenose u roditeljsku ulogu. Osim toga, zaposleni roditelji mogu imati veća očekivanja od sebe i izraženu potrebu da se dožive „dobrim roditeljima“, što se može odraziti na pozitivnije samoprocjene. Ovi nalazi ističu važnost psihosocijalne podrške nezaposlenim roditeljima, koji se možda suočavaju s dodatnim emocionalnim izazovima u brizi za dijete s poremećajem razumijevanja, bez resursa i okruženja koje radno mjesto može pružiti.

Nepostojanje značajnih povezanosti emocionalne kompetentnosti i dimenzija restriktivne kontrole i popustljivosti, moguće je djelomično posljedica korištenja samoprocjena – roditelji možda nisu svjesni svih aspekata vlastita ponašanja ili ga prikazuju u društveno poželjnijem svjetlu. Dodatno, roditelji djece s razvojnim teškoćama mogu biti pod većim emocionalnim stresom, što dovodi do nesklada između njihovih emocionalnih sposobnosti i konkretnih odgojnih postupaka.

Istraživanje je provedeno na prigodnom, spolno neuravnoteženom uzorku, što ograničava generalizaciju rezultata. Buduća istraživanja trebala bi uključiti veći broj očeva, kontrolnu skupinu roditelja djece tipičnog razvoja, kao i objektivnije mjere emocionalne kompetentnosti (npr. vanjske procjene ili mjerenje razine stresa).

Unatoč metodološkim ograničenjima, rezultati pružaju vrijedan uvid stručnjacima u predškolskim ustanovama, osobito psiholozima. Utvrđena povezanost emocionalne kompetentnosti s roditeljskim ponašanjem naglašava važnost edukacije roditelja o emocionalnoj regulaciji i njenom utjecaju na odnos s djetetom. Razvijene emocionalne vještine povezane su s podržavajućim i dosljednim roditeljskim pristupima, dok niža kompetentnost može voditi ka nedosljednosti i manjoj prilagodljivosti. Sustavne edukacije i savjetodavni rad mogu pomoći u razvoju roditeljskih strategija temeljenih na toplini, podršci i poticanju autonomije djeteta, čime se umanjuje potreba za kontrolirajućim ili neujednačenim metodama. Ipak, kako je riječ o korelacijskim podacima prikupljenima u presječnom dizajnu, ne mogu se donositi zaključci o uzročno-posljedičnim odnosima.

ZAKLJUČAK

Istraživanjem je dokazana povezanost emocionalne kompetentnosti s roditeljskom podrškom, ali ne i s restriktivnom kontrolom i popustljivošću. Utvrđeno je da su spol, broj djece i radni status roditelja značajno povezani sa samoprocjenama roditeljskih ponašanja i emocionalne kompetentnosti. Unatoč metodološkim ograničenjima, rezultati ovog istraživanja svakako pridonose daljem teorijskom razumijevanju, a imaju i važne praktične implikacije - mogu poslužiti kao smjernice za razvoj preventivnih i intervencijskih edukativnih programa usmjerenih unapređenju emocionalnih vještina roditelja i prilagodbi roditeljskih strategija.

LITERATURA

- Ainsworth, M. D. S., Blehar, M. C., Waters, E. i Wall, S. (1978). *Patterns of attachment: A psychological study of the strange situation*. Erlbaum.
- Alegre, A. (2011). Parenting styles and children's emotional intelligence: What do we know?. *The Family Journal*, 19(1), 56-62. <https://doi.org/10.1177/1066480710387486>
- Amato, P. R., i Keith, B. (1991). Parental divorce and the well-being of children: A meta- analysis. *Psychological Bulletin*, 110(1), 26-46. <https://doi.org/10.1037/0033-2909.110.1.26>
- American Psychiatric Association. (2000). *Diagnostic and statistical manual of mental disorders* (četvrto izdanje).
- American Psychiatric Association. (2013). *Diagnostic and statistical manual of mental disorders* (5th ed.). <https://doi.org/10.1176/appi.books.9780890425596>
- Bar-On, R. (2006). The Bar-On model of emotional-social intelligence (ESI). *Psicothema*, 18(Suppl), 13-25.
- Baumrind, D. (1971). Current patterns of parental authority. *Developmental Psychology*, 4(1, Pt.2), 1-103. <https://doi.org/10.1037/h0030372>
- Baumrind, D. (1991). The influence of parenting style on adolescent competence and substance use. *The Journal of Early Adolescence*, 11(1), 56-95. <https://doi.org/10.1177/0272431691111004>
- Beresford, B.A. (1994). Resources and Strategies: How Parents Cope with the Care of a Disabled Child. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 35 (1), 171-209. <https://doi.org/10.1111/j.1469-7610.1994.tb01136.x>
- Bornstein, M. H. (Ur.). (2015). *Handbook of parenting: Vol. 3. Being and becoming a parent* (drugo izdanje). Routledge.
- Bornstein, M. H. i Bradley, R. H. (Ur.). (2014). *Socioeconomic status, parenting, and child development*. Routledge.
- Bowlby, J. (1969). *Attachment and loss: Vol. 1. Attachment*. Basic Books.
- Brackett, M. A., Warner, R. i Bosco, J. (2005). Emotional intelligence and relationship quality among couples. *Personal Relationships*, 12(2), 197-212. <https://doi.org/10.1111/j.1350-4126.2005.00111.x>
- Darling, N. i Steinberg, L. (1993). Parenting style as context: An integrative model. *Psychological Bulletin*, 113(3), 487-496. <https://doi.org/10.1037/0033-2909.113.3.487>
- Davis, S. K., i Humphrey, N. (2012). Emotional intelligence predicts adolescent mental health. *Personality and Individual Differences*, 53(5), 677-681. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2011.09.016>
- DePape, A., Hakim-Larson, J., Voelker, S. Page, S. i Jackson, D. (2006). Self-Talk and Emotional Intelligence in University Students. *Canadian Journal of Behavioural Science/Revue canadienne des sciences du comportement*, 38, 250-260. <https://doi.org/10.1037/cjbs2006012>
- Desmarais, C., Sylvestre, A. i Meyer, F. (2020). Emotional competence mediates the link between communication difficulties and behavior problems in children with developmental language disorder. *Journal of Communication Disorders*, 86, 105976. <https://doi.org/10.1016/j.jcomdis.2020.105976>
- Dix, T. (1991). The affective organization of parenting: Adaptive and maladaptive processes. *Psychological Bulletin*, 110(1), 3-25. <https://doi.org/10.1037/0033-2909.110.1.3>

- Froiland, J. M. (2020). A comprehensive model of preschool through high school parent involvement with emphasis on the psychological facets. *School Psychology International*, 42(2), 103–131. <https://doi.org/10.1177/0143034320981393>
- Gottman, J. M., Katz, L. F. i Hooven, C. (2013). *Meta-emotion: How families communicate emotionally*. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.
- Grolnick, W. S., Ryan, R. M. i Deci, E. L. (1991). Inner resources for school achievement. *Motivational Processes*, 6(4), 507–531.
- Gross, J. J. (2007). *Handbook of emotion regulation*. Guilford Press.
- Hajnci, Lj. i Vučenović, D. (2013). Emocionalna inteligencija: modeli i mjerenje 20 godina poslije. *Suvremena psihologija*, 16 (1), 95–112. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/111645>
- Hart, C. H., Newell, L. D. i Olsen, S. F. (2004). Parenting skills and social-communicative competence in childhood. U R. A. Malatestinic (Ur.), *Children's needs III: Development, prevention, and intervention* (str. 423–433). National Association of School Psychologists. <https://doi.org/10.4324/9781410607133-28>
- Hartel, C. E. J., Zerbe, W. J. i Ashkanasy, N. M. (2009). Emotions in Groups, Organizations and Cultures. *Research on Emotion in Organizations*, 5, 327–332. [https://doi.org/10.1108/S1746-9791\(2009\)0000005018](https://doi.org/10.1108/S1746-9791(2009)0000005018)
- Holden, G. W. i Buck, M. J. (2002). Parental attitudes toward childrearing. In M. H. Bornstein (Ur.), *Handbook of parenting: Being and becoming a parent* (drugo izdanje, 537–562). Lawrence Erlbaum Associates Publishers.
- Howenstein, J., Kumar, A., Casamassimo, P. S., McTigue, D., Coury, D. i Yin, H. (2015). Correlating parenting styles with child behavior and caries. *Pediatric dentistry*, 37(1), 59–64.
- Jan, S. U., Anwar, M. A. i Warraich, N. F. (2017). Emotional Intelligence and Academic Anxieties: A Literature Review. *New Review of Academic Librarianship*, 23(1), 6–17. <https://doi.org/10.1080/13614533.2016.1270839>
- Keresteš, G., Brković, I., Kuterovac Jagodić, G. i Greblo, Z. (2012). Razvoj i validacija Upitnika roditeljskog ponašanja. *Suvremena psihologija*, 15 (1), 23–41.
- Khaleque, A. (2013). Perceived parental warmth, and children's psychological adjustment, and personality dispositions: A meta-analysis. *Journal of child and Family studies*, 22, 297–306. <https://doi.org/10.1007/s10826-012-9579-z>
- Kostelnik, M. J., Soderman, A. K., Whiren, A. P., Rupiper, M. L. i Gregory, K. (2016). *Guiding children's social development and learning*. Cengage Learning.
- Leutar, Z. i Oršulić, V. (2015). Povezanost socijalne podrške i nekih aspekata roditeljstva u obiteljima s djecom s teškoćama u razvoju. *Revija za socijalnu politiku*, 22(2), 153–176. <https://doi.org/10.3935/rsp.v22i2.1219>
- Lopes, P. N., Brackett, M. A., Nezlek, J. B., Schütz, A., Sellin, I. i Salovey, P. (2004). Emotional Intelligence and Social Interaction. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 30(8), 1018–1034. <https://doi.org/10.1177/0146167204264762>
- Lopes, P. N., Salovey, P. i Straus, R. (2003). Emotional intelligence, personality, and the perceived quality of social relationships. *Personality and Individual Differences*, 35(3), 641–658. [https://doi.org/10.1016/S0191-8869\(02\)00242-8](https://doi.org/10.1016/S0191-8869(02)00242-8)
- Lopes, P. N., Salovey, P., Côté, S., Beers, M. i Petty, R. E. (2005). Emotion Regulation Abilities and the Quality of Social Interaction. *Emotion*, 5(1), 113–118.

- Lovejoy, M. C., Graczyk, P. A., O'Hare, E. i Neuman, G. (2000). Maternal depression and parenting behavior: A meta-analytic review. *Clinical Psychology Review*, 20(5), 561–592. [https://doi.org/10.1016/S0272-7358\(98\)00100-7](https://doi.org/10.1016/S0272-7358(98)00100-7)
- Maccoby, E. E. i Martin, J. A. (1983). *Socialization in the context of the family: Parent- child interaction*. In P. H. Mussen (Ur.), *Handbook of Child Psychology: Vol. 4. Socialization, personality, and social development* (četvrto izdanje., str. 1–101). Wiley.
- Mayer, J. D., Caruso, D. R. i Salovey, P. (2016). The ability model of emotional intelligence: Principles and updates. *Emotion Review*, 8(4), 290–300. <https://doi.org/10.1177/1754073916639667>
- Mayer, J. D., i Salovey, P. (1997). What is emotional intelligence? *Emotional Development and Emotional Intelligence*, 3–34.
- Mazzone, L., Postorino, V., Siracusano, M., Riccioni, A. i Curatolo, P. (2021). Emotional competence of mothers and psychopathology in preschool children with SLI. *Frontiers in Psychology*, 12, 691296. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2021.691296>
- Meij, H. th., Riksen-Walraven, J. M. i Van Lieshout, C. F. M. (2000). Longitudinal Patterns of Parental Support as Predictors of Children's Competence Motivation. *Early Child Development and Care*, 160(1), 1–15. <https://doi.org/10.1080/0030443001600101>
- Mok, P. L. H., Pickles, A., Durkin, K. i Conti-Ramsden, G. (2022). Longitudinal pathways from communication difficulties to emotional and behavioral difficulties via emotion regulation: Evidence from children with and without developmental language disorder. *Child Psychiatry & Human Development*, 53(1), 101–114. <https://doi.org/10.1007/s10578-021-01128-0>
- O'Boyle, E. H., Humphrey, R. H., Pollack, J. M. i Hawver, T. H. (2011). The relation between emotional intelligence and job performance. *Journal of Organizational Behavior*, 32(5), 788–818. <https://doi.org/10.1002/job.714>
- Podsakoff, P. M., MacKenzie, S. B., Lee, J.-Y., & Podsakoff, N. P. (2003). Common method biases in behavioral research: A critical review of the literature and recommended remedies. *Journal of Applied Psychology*, 88(5), 879–903. DOI:10.1037/0021-9010.88.5.879
- Qualter, P., Whiteley, H., Morley, A. i Dudiak, H. (2009). The role of Emotional Intelligence in the decision to persist with academic studies in HE. *Research in Post-Compulsory Education*, 14(3), 219–231. <https://doi.org/10.1080/13596740903139255>
- Ramsden, S. i Hubbard, J. A. (2002). Family Expressiveness and Parental Emotion Coaching: Their Role in Children's Emotion Regulation and Aggression. *J Abnorm Child Psychol*, 30, 657–667. <https://doi.org/10.1023/A:1020819915881>
- Richman, D. M., Belmont, J. M., Kim, M., Slavin, C. B., & Hayner, A. K. (2009). Parenting stress in families of children with Cornelia de Lange syndrome and Down syndrome. *Journal of Developmental & Physical Disabilities*, 21 (6), 537–553. <https://doi.org/10.1007/s10882-009-9156-6>
- Rivers, S. E., Brackett, M. A. i Salovey, P. (2008). Measuring emotional intelligence as a mental ability. *The SAGE Handbook of Personality Theory and Assessment: Personality Measurement and Testing*, 2, 440.
- Rothbaum, F. i Weisz, J. R. (1994). Parental caregiving and child adjustment: A meta- analysis. *Psychological Bulletin*, 116(3), 387–408. <https://doi.org/10.1037/0033-2909.116.1.55>

- Salovey, P. i Mayer, J. D. (1990). Emotional intelligence. *Imagination, Cognition and Personality*, 9(3), 185–211. <https://doi.org/10.2190/DUGG-P24E-52WK-6CDG>
- Sánchez-Álvarez, N., Extremera, N., i Fernández-Berrocal, P. (2015). The relation between emotional intelligence and subjective well-being: A meta-analytic investigation. *The Journal of Positive Psychology*, 11(3), 276–285. <https://doi.org/10.1080/17439760.2015.1058968>
- Scammell, J. (2019). *Emotion Regulation and Social Competence in Middle Childhood: The Role of Parental Emotional Competence, Personality, and Emotion Socialization Beliefs, Attitudes, and Practices*. Doktorska dizertacija.
- Schutte, N. S., Malouff, J. M. i Bhullar, N. (2009). The assessing emotions scale. U *Assessing emotional intelligence: Theory, research, and applications* (str. 119-134). Boston, MA: Springer US.
- Seltzer, M., & Heller, T. (1997). Families and caregiving across the life course: Research advances on the influence of context. *Family Relations*, 46(4), 321–323.
- Șișoiu, A., & Pânișoară, G. (2023). The emotional intelligence of today's parents - influences on parenting style and parental competence. *Frontiers in public health*, 11, 1120994. <https://doi.org/10.3389/fpubh.2023.1120994>
- Šarić Drnas, M., Pavin Ivanec, T. i Miljević- Riđički, R. (2018). Odnos roditeljskog ponašanja i otvorene i relacijske agresije adolescenata. *Ljetopis socijalnog rada*, 25 (2), 195–221. <https://doi.org/10.3935/ljsr.v25i2.231>
- Tadić, I. (2022). Kvaliteta života i socijalna podrška majki djece s razvojnim jezičnim poremećajem. *Logopedija*, 12(2), 77–87. <https://doi.org/10.31299/log.12.2.5>
- Takšić, V. (2002), Upitnici emocionalne inteligencije (kompetentnosti). U: K. Lacković- Grgin, A. Bautović, V. Ćubela i Z. Penezić (Ur.), *Zbirka psihologijskih skala i upitnika* (27–45), Filozofski fakultet u Zadru.
- Tomanik, S., Harris, G. E. i Hawkins, J. (2004). The relationship between behaviors exhibited by children with autism and maternal stress. *Journal of Intellectual & Developmental Disability*, 29 (1), 16–26. <https://doi.org/10.1080/13668250410001662892>
- Vučenović, D. i Hajncl, Lj. (2019). Utvrđivanje dimenzionalnosti i međusobnog odnosa varijabli klasične inteligencije i emocionalne inteligencije kao sposobnosti i kao osobine ličnosti u latentnom prostoru. *Suvremena psihologija*, 22, 87–101.
- Weller, J. A., Parker, A. M., Reynolds, M., Kirisci, L. i Michaels, L. (2024). Longitudinal associations between parenting practices and children's later decision-making competence. *Applied Developmental Science*, 29(2), 93–109. <https://doi.org/10.1080/10888691.2023.2287203>
- Zeidner, M. i Matthews, G. (2016). Ability emotional intelligence and mental health: Social support as a mediator. *Personality and Individual Differences*, 99, 196–199. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2016.05.008>